

TÜRK DÜNYASINDA ORTAK KONUŞMA DİLİ OLUŞTURULMASINDA ALFABE VE İMLA SORUNLARI

Alphabet and Spelling Problems in Establishing Common Communication Language in The Turkish World

Проблемы алфавита и правописания в создании общего языка тюркского мира.

Elçin ALİ OĞLU İBRAHİMOV*

Gazi Türkiyat, Bahar 2016/18: 213-220

Öz: Türk dünyası toplulukları arasında ortak iletişim dilinin oluşturulması meselesi, son yıllarda üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Küreselleşen dünyada politik, ekonomik ve medeni ilişkileri en üst düzeyde kurabilmeleri için Türk topluluklarının ortak bir konuşma diline olan ihtiyaçları her geçen gün artmaktadır. Ortak konuşma dilinin oluşturulması sürecinde alfabe ve imla ile ilgili problemlerin ortadan kaldırılması ise bu yolda atılacak adımların en önemlilerindedir. Türkler bugüne kadar Göktürk, Mani, Soğut, Uygur, Brahmi, Tibet, Süryani, İbrani, Grek, Arap, Kiril ve Lâtin yazı sistemlerinden istifade etmişlerdir. 1991 sonrası kurulan yeni cumhuriyetler, Türk kültüründe asırlardır var olan alfabe değiştirme pratiğine yabancı değillerdir. Çünkü bu yeni cumhuriyetlerdeki halklar, bir asır içinde üç kez alfabe değişikliği yaşamışlardır. Ortak iletişim dilinin oluşturulması noktasında ise Türkiye'nin merkez olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Hem en çok Türk nüfusunu yaşadığı ülke olması, hem günümüzde Türkiye Türkçesi olarak adlandırılan lehçenin kesintisiz olarak yaklaşık 1000 yıldır Anadolu topraklarında devlet ve bilim dili olarak kullanılması yoluyla günümüze ulaşmış olması, hem de diğer Türk devletleriyle kurulmuş olan kültür, ticaret ve eğitim ilişkileri Türkiye'yi bu bakımdan öne çıkarmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de kuralları net olarak belirlenmiş ve yerleşmiş bir alfabe kullanılıyor olması da üzerinde durulması gereken bir durumdur.

Anahtar kelimeler: Türk halkları, ortak iletişim dili, Türk soylu, ortak Türkçe, alfabe

Abstract: The creation of a common language among the Turkish-speaking peoples are one of the biggest problems today. Globalized world, political, economic, Turkish-speaking peoples of civilized relations at the highest level to establish a common speech (communication) needs to languages. So far, the Turkish text in Turkey Göktürk, Uighur, Mani, Brahmi, Arabic, Greek, Hebrew, Cyrillic and Latin alphabets are used. Perhaps this aspect of the new republics, they may be prone to the practice of changing the alphabet. Moreover, they used three alphabets in a century. Time living in the Altai mountains of the Danube river to the large geography, we accept only the literary language as the language of the Orkhon monuments twist, it has been our common speech language. The agreement today is one of the common speech of the Turkish us (contact) allows us to use the language. The Turkish language spoken by the Republic of Turkey for its possible use as a common communication language for all of today's world and Turkey is necessary. Because twist Republic of Turkey with the Turkish-speaking countries, civil, economic, has established a high-level relations on education. So, Turkey Turkish has led the Turkish coğrafya. Today, Turkey Turkish serve as liaison between the Turkish language for the common spoken language or do.

Keywords: Turkish people, shared communication, of Turkish origin, common Turkish alphabet

Аннотация: Создание общего языка для тюркоязычных народов является одним из самых больших проблем на сегодняшний день. С каждым днем возрастает нужда общего языка для тюркоязычных народов в глобализованном мире чтобы установить политические,

* Arş. Gör., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Dilbilim Enstitüsü, Türkoloji Bölümü, elchinibrahim85@mail.ru

экономические, цивилизованные отношения на самом высоком уровне. Самый важный шаг в процессе образования общего языка это решение проблем алфавита и правописания. Новые республики образовавшиеся после 1991 года, были хорошо знакомы с практикой изменения алфавита. В вопросе установления общего языка следует рассматривать в качестве центра Турцию. Из за того что она имеет самое большое население, а также Анатолийский Турецкий около 1000 лет непрерывно является языком науки и культуры. Вместе с этим именно Турция имеет всесторонние отношения в области культуры, торговли и образования.

Ключевые слова: *тюркские народы, общий язык, тюркское происхождение, общий тюркский, алфавит.*

Giriş

Türkler tarih boyunca hareketli bir yaşam sürmüşlerdir. Bu hareketli yaşamın içinde zaman zaman yaşadıkları yerleri, mensup oldukları dinleri ve kullandıkları yazı sistemlerini değiştirmişlerdir. Bu süreçte Türkler, yaklaşık on farklı yazı sistemini kullanmışlardır (Anday 1978: 2). Türk toplulukları tarihsel süreçte oldukça geniş bir alana yayıldıkları için zaman içinde her grubun kendi ağız özelliklerinin baskın olduğu birbirinden farklı lehçeler oluşmaya başlamıştır. Yazı dili ise konuşma dilinden farklı olarak daha muhafazakar olduğu için sözlü dilde yaşanan değişiklikler yazı diline hemen yansımamıştır. Bu yüzden yazı dilindeki değişiklikler konuşma diline göre daha geç zamanlarda olmuştur. Baskakov bir çalışmasında Türkçenin Kaşgar'dan İstanbul'a kadar olan arazide kullanılan ve anlaşılan bir edebî dil olduğunu belirtmektedir (Baskakov 1960: 28).

Bir dilin, dünyadaki yerini ve değerini belirleyen bazı özellikler vardır. Bunlar resmî dil, diplomasi dili, yazı dili, bilim dili ve özellikle edebiyat dili olması gibi özelliklerdir. Bu ölçütlerin yaygınlığı, eskiliği ve geçerliliği bir dilin diğer diller arasındaki yerini, konumunu, işlevselliğini ve değerini belirler. Türkçe çok eski tarihlerden itibaren yukarıda sayılan bütün özelliklere sahip bir dil konumundadır. Türkçenin sahip olduğu bu özelliklerin tümüne birden sahip olan dillerin sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla Türkçe dünya çapında prestijli, yaygın ve işlevselliği yüksek bir dildir (Buran-Alkaya 2011: 11).

Bu çalışmada, yukarıda zikredilen özellikleriyle tam anlamıyla bir dünya dili olan Türkçenin, Türk halkları arasında ortak bir iletişim dili haline getirilmesi aşamasında ortaya çıkan alfabe sorunları ve bu sorunların çözümleri üzerinde durulacaktır.

1. ORTAK İLETİŞİM DİLİNE GİDEN YOLDA ALFABE VE İMLA

Türkler için günümüzde ortak iletişim dili oluşturabilmenin bazı aşamaları vardır. Bu aşamalardan alfabe ve imlada birlikteliğin sağlanması meselesi ise oldukça önem arz etmektedir. Alfabe ve imla birliğinin sağlanabilmesi noktasında kilit ülke ise Türkiye'dir. Bugün Türkiye, tüm Türk coğrafyasında kültürel, ticari ve eğitim

alanlarında üst düzeyde ilişkiler kurmayı başararak Türkiye-Türkmenistan, Türkiye-Kazakistan, Türkiye-Tataristan, Türkiye-Azerbaycan Türkçeleri arasında bu yollarla iletişim kurulmasını sağlamıştır (Hacıyev 2013: 135). Bununla birlikte, hem en çok Türk nüfusun yaşadığı ülke olması, hem Türkiye Türkçesinin Anadolu'daki 1000 yıla yakın kökleri sayesinde yerleşmiş bir devlet ve bilim diline sahip olması, hem de günümüzde kuralları net olarak belirlenmiş ve yerleşmiş bir alfabenin kullanılıyor olması Türkiye'nin alfabe birliği ve ortak yazı dili mevzularındaki rolünü ortaya koymaktadır.

Aslında alfabe birliği, geçmiş yüzyıllarda uzun bir süreyle sağlanmıştı. İslam dininin kabulüyle birlikte Arap alfabesi de Türklerin kültürel hayatında yer edinmeye başlamıştı. İslamiyet'e geçişlerin başlamasından 3-4 asır sonra ise neredeyse tüm Türk dünyasında Arap alfabesi kullanılmaya başlanmıştı. Ortak alfabe kullanımının sayesinde ise birbirlerinden binlerce kilometre uzaklıkta yaşamalarına ve eserler vermelerine rağmen Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Fuzûlî ve Ali Şîr Nevâî gibi isimlerin yazdıkları bütün Müslüman Türk coğrafyasında rahatlıkla okunmuştur.

Hatta ilerleyen yüzyıllarda, yani lehçeleşmelerin ileri safhalarda olduğu zamanlarda (XIX. asrın ikinci yarısı ve XX. asrın başları) İstanbul'da yazan Namık Kemal, Şamahı'da yazan Mirze Alekber Sabir ve Kazan'da yazan Tukay hem Anadolu'da hem Bakü'de, hem Kazan'da, hem de Taşkent'te rahatlıkla okunuyordu (Hacıyev 2013: 208). Keza Bahşesaray'da çıkan *Tercüman* gazetesi, Tiflis'te çıkan *Molla Nasrettin* dergisi İdil ve Ural kıyılarında, Türkistan'da, Kafkasya'da, Anadolu'da, Kırım'da ve başka Türk coğrafyalarında elden ele gezmiştir.

Azerbaycan'ın önemli fikir adamı ve yazarı, *Molla Nasrettin* dergisinin kurucusu Celil Memedkuluzade "... bizim dilcilerimiz edebi, akademik dil arayışında oldukları zamanlarda bile *Molla Nasrettin* dergisi açık ve basit türkçesiyle kısa zamanda herkes tarafından beğenilen ve okunan bir dergi olmakla kalmadı, Kür, Araz nehirlerini de geçerek Hazar ve Kara deryaları da vurup Türkiye'ye ve Türkistan'a oradan da uçarak Kafkas Dağalarını aşarak Kırım'a ve diğer Türk ülkelerine geçti..." demektedir (Hacıyev 2013: 208).

Bu konu hakkında belirtilmesi gereken bir husus daha vardır. 7 Nisan 1906 tarihinde ilk sayısı çıkan *Molla Nasrettin* dergisinin editörü şöyle demektedir: "Birlikte Kafkas Türkleri için genelde bir dil konusunda anlaşmaya varmamışlardır. Peki Osmanlı Türkleri, peki Kırım ve Kazan Tatarları, peki Türkistan Türkleri ve Özbekistan, peki İran'da yaşayan Azeriler? Peki, biz bunu itiraf ediyoruz ki evvel ve sonda ilelebet Türkler için edebî dile ve imlaya, alfabeyle çok büyük gerek vardır. Tüm varlığımızla inanıyoruz ki bir ortak bir alfabe esasında bir ortak konuşma dili vücuda gelecektir" (Hacıyev 2013: 209).

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu Azerbaycanlı bir aydının daha 1906 senesinde Türkler için gelecekte ortak bir konuşma dilinin var olacağına inanmış

olmasıdır. Rus İmparatorluğu'nun egemenliği ve baskısı altında olunan bir dönemde onun zulmü altında sıkılan ve ezilen Türk yazarının umutla ve inançla söylediği sözü, bugün bağımsız Türk devletlerinin aydınları tartışmakta, hatta bazı aydınlar bunu dile getirmeye çekinmekte ve karşı durmaktadırlar.

Arap alfabesiyle yazılan metinlerde ortak kelimeler herkes tarafından aynı şekilde yazılmış, ancak herkes kendi dil kurallarına uygun şekilde kullanmıştır. Arap alfabesinin kullanıldığı tarihî Türk lehçeleri metinlerinde bu kurala genel olarak istikrarlı bir şekilde uyulmuştur. Ancak, bu alfabenin Türkçeye uygun olup olmadığı da çokça tartışma konusu olmuştur. Hatice Şirin User, bu konuyla ilgili olarak Arap alfabesindeki ünlü harflerin eksikliğinin fazlaca eş yazılılığa sebep olduğunu ve bununla birlikte Arap alfabesinin Türkçenin ünlü kadrosunu yansıtamamasından dolayı da Türk toplumlarında okuma yazma oranlarının yüzyıllar boyunca hep düşük kaldığını belirtmektedir (Şirin User 2015: 98).

Ortak alfabe çevresinden dışarıda kalan Türk lehçelerinde ise farklılaşma daha ileri boyutlara ulaşmıştır. Örneğin yazı dili olma süreçleri geç zamanlara kalmış olan Sibirya Türklerinin bugün kullandıkları lehçelerde şüphesiz ki bunun etkisi vardır. Sibrya'daki Türk boylarının kullandıkları alfabeler konusunda ise Fatih Kirişçioğlu şöyle demektedir (Kirişçioğlu 2004: 9)

Yazılı edebiyat geleneği olmayan Sibiryadaki Türk boylarından Sahalar, Türk Dünyasında Latin alfabesini ilk kullanan (1917) boy olmakla birlikte dört kez alfabe değiştirmişlerdir. Tuvalılar ise uzun müddet Moğol alfabesini kullanmışlar, 1930'da Latin alfabesini kullanmaya başlamışlar, 1941 yılında da Kiril alfabesini kabul etmişlerdir. Benzeri durum Altaylılar ve Hakaslılar için de geçerlidir.

Ortak iletişim dilinin oluşturulması bütün Türk toplulukları tarafından anlaşılabilen tek bir alfabe ve lehçe aracılığıyla sağlanabilir (Ercilasun 1992: 358). Alfabe birliğinin sağlanması hususunda bir alfabe tipini seçmekle de bu işin tamamlanması mümkün değildir. Mesela, bugün Kiril alfabesinden çıkan Türklerin bir kısmı Latin alfabesini kabul etmiştir. Ancak, bu alfabeler bazı özellikleriyle birbirinden farklıdır. Aynı ses için aynı harfi kullanmak alfabe birliğinin üzerinde en çok durulması gereken hususudur. Ancak 1991 sonrasında Latin alfabesine geçen Türk toplulukları, Sovyetler dönemindeki durumu, yani aynı alfabede aynı seslerin bazılarını farklı şekillerle gösterme durumunu devam ettirmektedirler.

1940 yılında kullanılmaya başlanan Kiril alfabeleri her cumhuriyet için ayrı ayrı karakterler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu, Rusların özel tercihinin dayanyordu. Paralel karakterler kullanılmış olsaydı; o zaman Türk boyları değişik lehçelerde yazılmış metinleri, en azından ortak öğeler söz konusu olduğunda, çok kolay anlayabilirlerdi. Ancak alfabe örüntüsündeki karışıklık, şuuraltındaki hızlı çağrışıma engel oluyordu. Kiril alfabesi, ayrıca Türkçe için gerekmeyen "E e", "Ë ë", "Я я", "Ю ю" ("Ye ye", "Yo yo", "Ya ya", "Yu yu") gibi ikili karakteri gösteren harflere sahipti. Bu şekilde yapılan tercihler, aynı milletin çocuklarını birbirinden

uzaklaştırmayı amaçlayan özel bir tasarımın ürünü ve planlaştırılmış bir politikanın devamı ve uygulamasıydı.

Rusların Türk dünyasını parçalara ayırma politikasından en başarılı olduğu her topluluğa farklı Kiril alfabesini zorunlu kılma metoduyla ilgili bir iki örnek vermek yerinde olacaktır. Mesela, Azerbaycan'da /c/ sesi, Kiril alfabesindeki -ч- (ç) harfine kuyruk koyularak -ч- ile, Özbekistan'da -ж- (j) ile, Türkmenistan'da -j- harfine kuyruk koyma yoluyla -ж- ile gösterilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde /ğ/ sesi Kiril alfabesindeki -z- (q) harfine kuyruk koyularak -з- ile gösterilmiştir. Kumuk Türkleri ise -z- (q) harfiyle Rusların kendilerine özgü bir işareti birleştirmesiyle ortaya çıkan -zв- harfini kullanmışlardır. Yahut Rusçada iki sesi ifade "ч-ts, я-ya, ю-yu" harfleri de Türklerin alfabelerine dahil edilmişti¹. Bundan dolayı da Türkler kendilerini çok zorlukla anlıyorlardı. Aynı zamanda Türk lehçelerinden birini bilen bir yabancı diğer Türk lehçelerini yazıdan okurken zorlanıyordu (Hacıyev 2013: 211).

2. 1991 SONRASINDA ORTAK ALFABEYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR VE SON DURUM

1991 ve hemen sonrasındaki yıllarda dil alanında Türkiye ve Türk cumhuriyetlerinde önemli görüşmeler ve heyecanlı tartışmalar yapılmıştır. 1991 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından "Milletlerarası Çağdaş Türk Alfabeleri Sempozyumu" düzenlenmiştir. Bu sempozyuma katılan delegeler Türk lehçeleri için tavsiye edilen 34 harfli ortak alfabeye imza atmışlardır. Bu alfabe, Türkiye Türkçesinde kullanılan Latin temelli alfabebe beş harfin daha ilâve edilmesiyle oluşturulur. İlâve harfler büyüklü ve küçüklü olarak şunlardır:

"Ä ä", "Ñ ñ", "X x", "Q q", "W w"

Bu toplantılar ve tartışmalar meyvesini vermeye başlamış ve değişik zamanlarda Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan kademeli olarak Lâtin alfabetesine geçmeyi kararlaştırmışlardır (Kara 2007).

Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın dışında şu ana kadar Gagavuzlar, Karakalpaklar, Kırım ve Kazan Tatarları da Lâtin alfabetesine geçme kararı almışlardır. Ancak 2002 yılında Duma'nın aldığı karar mecliste onaylanıp kanun hâline gelince Kazan Tatarlarının alfabe değiştirme girişimi engellenmiştir. Çıkarılan kanuna göre, Rusya Federasyonu içindeki bütün halklar ana dillerini yazarken Kiril esaslı kendi alfabelerini kullanmak zorunda kalmışlardır.

¹ Hatice Şirin User, Türk-Kiril alfabelerinin ortak ve ortak olmayan harflerini tek bir listede göstermiştir: (Şirin User 2015: 362-365).

Dil ve alfabe konusunda ortak bir paydada buluşmamızı sağlamak amacıyla ilişkiler her alanda geliştirilmelidir. Daha önce bilimsel toplantılarda ortaya çıkan görüş birliğine paralel şekilde 34 harfli çerçeve alfabe gibi kararlar hayata geçirilmelidir. Bu hususta Türkiye de dahil ülkelerin kendi alfabelerini koruma dirençleri gözlenmektedir. Bu konuda örnek bir davranış sergileyebiliriz, alfabemizde esasen ihtiyaç bulunan iki harfin eklenmesini yeniden düşünebiliriz. Ortak eğitim kitapları, tarih, dil ve edebiyat konularında alınan birçok kararın temenni mahiyetinde kalmış olması, gerçekçi ve kalıcı atılımların yapılmaması büyük bir handikaptır.

Azerbaycanlıların ve Türkmenlerin alfabe değişikliğini hızlıca benimseyip hayata geçirmelerinde uzun yıllardır Latin alfabesi kullanan Türkiye Türklerinin Oğuz soyundan gelmeleri etkili olmuş olabilir. Bu konuyla ilgili olarak Erdal Şahin "Türkiye Türkçesi ile birlikte Oğuz grubu içinde yer alan, dil bilgisi kuralları ve söz varlığı bakımından birbirine çok yakın olan Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesinin Latin alfabesiyle yazılmaya başlanmasıyla yazı birliği, en azından Türk dilinin Oğuz grubunda daha 90'lı yıllarda sağlanmış bulunmaktadır (Şahin 2013: 454).

Bu bakımdan Latin alfabesine geçmekte istekli olan Kazaklara Latin alfabesinin kabulü konusunda gerekli desteğin sağlanması gerekir. Çünkü onlar Latin alfabesine geçtiklerinde yine Kıpçak soyundan gelen Kırgızların Latin alfabesine geçişi daha erken ve kolay olacaktır. Öte yandan Kazaklar Latin alfabesine tam olarak geçerse, Kiril alfabesi kullanan tek Türk cumhuriyeti olarak Kırgızistan kalacaktır. Bu durum da onları Latin alfabesine geçmeye teşvik edecek hususlardan olacaktır.

Kazakistan, Türkiye Türklerinin kullandığı 29 harfe ilave olarak yeni kabul edeceği alfabe 34 harfli ortak Türk alfabesinden "Ä ä", "Ñ ñ", "Q q", "X x", "W w" harflerini ekleyebilir. Rusça kelimelerde "V v", Türkçe kelimelerde ise "W w" harfini kullanabilirler. Kirilden Latine geçişte siyasî iradeyi yönlendirenler; dilbilimcilerin görüşlerine itibar etmeli, karar verirken kendilerine sunulan raporlardaki bilimsel ölçütleri mutlaka göz önünde bulundurmalarıdır. Türk cumhuriyetlerinin yetkilileri, Rusya'nın yapmaya çalıştığı şekilde bir tercihle hareket etmeyip; tam aksine ihtiyaç duydukları birkaç harfi 34 harfli alfabeden ilave etmekle birlikte aynı karakterleri kullanarak şuur altını harekete geçirip dilde yaklaşmayı doğurabilecek paralel kodların kullanılmasına özen göstermelidirler.

Türkmenistan ve Özbekistan'da şu anda kullanılmakta olan Latin alfabeleri bu bakımdan biraz karmaşıktır. Yukarıda verdiğimiz örneklerdeki gibi farklı kodla gösterilmiş olan aynı karakterlerin bütün metin örgüsü içinde var olduğunu düşündüğümüzde, Türk lehçeleriyle yazılmış metinlerin işaretlerin arkasına gizlenmesiyle Türkler arasında anlaşma birkaç adım daha zorlaşmış olacaktır. Türkmenistan ve Özbekistan'ın farklı kod tercihlerinden vazgeçip gerekli düzeltmeleri yapmaları bu yüzden önemli bir adım olacaktır. Nitekim Türkmenistan,

bu anlamda daha önce 34 harfli ortak Türk alfabesinin dışında kabul ettiği bazı karakterleri sonradan düzeltmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada Türk halkları arasında ortak konuşma dili için gerekli olan ilk adımın ortak alfabe kullanımının sağlanması olduğunu belirttik. Sonuç olarak, ortak iletişim dili oluşturmak için bugün alfabe ve imla konusunda alınması gereken önlemleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Öncelikle yapılması gereken ilk ve önemli iş bütün Türk soylu halkların ortak bir alfabeye geçmesidir. Bilgisayar ve iletişim teknolojileri Latin alfabesine dayalı olarak geliştiğine göre bütün Türk soylu halkların en kısa zamanda ortak bir Latin alfabesine geçişi sağlanmalıdır. Bu ortak Latin alfabesinde Türk lehçelerindeki ortak sesler için ortak harfler kullanılmalıdır. Bu alfabe mümkün olduğu kadar pratik ve kolay olmalıdır. Bu alfabede bütün Türk lehçeleri için gerekli olan işaretler belirtilmelidir.

2- Bu alfabenin bütün Türk halklarına öğretilmesi ve alfabenin etkin olarak kullanılması için dilcilerin ve edebiyatçıların üzerine önemli görevler düşmektedir. Dilcilerin ortaya koyacağı alfabe taslağını edebiyatçılar ürettikleri eserlerde kullanarak yaygınlaşmayı hızlandıracaklardır.

3- Yeni oluşturulacak alfabenin, siyasi ve diplomatik kurum ve kuruluşlarda kullanılacağı da göz önünde tutularak konunun Türk devletlerinin hükümetleri düzeyinde ortaya atılması net sonuçların ortaya çıkmasına olanak sağlamış olacaktır.

4- Okul kitaplarında her Türk lehçesinden parçalar hem özgün, hem de aktarılmış şekilleriyle kabul edilmiş olan alfabeyle yer almalıdır. Türk dilli halkların şair ve yazarlarının eserleri diğer lehçelerde de yayımlanmalıdır.

5- Ortak iletişim dili üzerine araştırmalar, çalışmalar yapmak üzere Türk cumhuriyetlerindeki dil enstitülerinin, dil kurumlarının desteğiyle uluslararası araştırma enstitüsü kurulmalıdır. Bu enstitüde Türk dünyası ortak iletişim dilinin söz varlığı, terimleri üzerine çalışmalar öncelikli olarak yürütülmelidir.

6- Türk halkları arasında ortak iletişim dilinin oluşturulması için sürekli Türk Dil Kurultaylarının düzenlenmesi yeniden canlandırılmalı, her yıl bir Türk cumhuriyetinde yapılmalıdır. Kurultaylarda ortak iletişim dilinin oluşma şartları tüm incelikleri ile ele alınmalı, gelişmeler izlenmeli, sorunlar çözümlenmelidir. Bu kurultaylarda zaman içerisinde ortaya çıkabilecek durumlarla ilgili olarak ortak çözüm yolları yürürlüğe konulmalıdır.

Türk dünyasının “dilde, fikirde, işte birliği”nin sağlanması düşüncesini dile getiren ünlü Türk fikir adamı Gaspıralı İsmail Bey’in büyük ülküsünün gerçekleştirilmesi için gerekli olan siyasi, kültürel ve teknolojik şartlar bugün en üst düzeydedir. Bugün Türk dünyasının dilde birliğinin temel anahtarı alfbedir. Alfbede birlik sağlanamazsa ortak konuşma (iletişim) dili ortaya çıkamaz. Yapılacak bu çalışmalarla ortak iletişim dilinin oluşturulması alfabe birliğinin ve söz varlığının etkisi ile sağlanacaktır.

Öte yandan şu ana kadar bu bölgelerde okullar açılmış, ticarî ve ekonomik ilişkiler yavaş da olsa derinleşmeye başlamıştır. Bu aşamada yapılması gereken en önemli iş; daha önce buralarda eğitim hizmetinde, ticarî ve ekonomik hizmetlerde bulunmuş olanlarla iletişim kurarak doğru atılan temellerin üstüne bina kurmaya devam etmektir. Yeni ilişkilerde zorluklar her zaman baş gösterecektir. Ancak karşılıklı sevgi, anlaşma, dayanışma ve yardımlaşma gibi değerler iyi temsil edilirse Orta Asya’nın geleceği daha aydınlık olacaktır.

KAYNAKÇA

- ANDAY, Melih Cevdet (1978), “Türk Abecesi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, Tarih: 18.08.1978 (8 Ağustos 1978).
- BASKAKOV, N. A. (1960). *Türk Dillerinin Tarihi-Tipolojik Sesbilimi*, Moskova.
- BURAN, Ahmet – ALKAYA, Ercan (2011). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri – I*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ERCİLUSUN, Ahmet Bican (1992). “İsmail Gaspıralı’nın Fikirleri”, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- HACIYEV, Tofik (2013). *Türkler İçin Ortak Konuşma Dili*, Bakü: Tahsil Yayınları.
- KARA, Mehmet (2007). “Türk Cumhuriyetleri Ortak Alfabenin Neresinde?”, Erişim adresi: <https://guneyturkistan.wordpress.com/2010/09/06/turk-cumhuriyetleri-ortak-latin-alfabesinin-neresinde/> Son Erişim Tarihi: 08.04.2016.
- KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih (2004). “Türk Yazı Dillerinin Şekillenme Süreci Üzerine”, *TİKA*, I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, 31 Mayıs – 4 Haziran 2004, Akmescit - Kırım. Yazının erişim adresi: https://www.academia.edu/3529692/T%C3%9CRK_YAZI_D%C4%B0LLER%C4%B0N%C4%B0N_%C5%9EEK%C4%B0LLENME_S%C3%9CREC%C4%B0_%C3%9CZER%C4%B0NE, Son Erişim Tarihi: 08.04.2016.
- ŞAHİN, Erdal (2013). “Türk Dünyasında Yazı Birliği: Latin Alfabeti Temelinde Yeni Türk Alfabeleri”, *Yeni Türkiye*, S. 53, ss. 449-457.
- ŞİRİN USER, Hatice (2015). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.